

Araştırma Makalesi

Alındı: 12 Aralık 2015 - Düzeltildi: 25 Şubat 2016 – Kabul Edildi: 20 Nisan 2016 - Yayımlandı: 30 Haziran 2016

İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANABİLİRLİĞİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Talip Öztürk¹, Ömer Kalafatçı²

Öz

Bu araştırmanın amacı, Hayat Bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Nitel araştırma yöntemlerinden yapılandırılmamış görüşme tekniğinin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu Ordu ili Altınordu ilçesinde görev yapmakta olan 18 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Yüz yüze görüşme şeklinde yapılan araştırmada öğretmenlere 6 görüşme sorusu sorulmuştur. Ulaşılan veriler nitel analiz yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuş ve elde edilen bulgulara dayalı veriler kategorize edilerek çizelgelerde belirtilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre, öğretmenler hayat bilgisi öğretim programında yer alan kazanımların çoğunlukla gerçek hayata uyarlanabilir olduğunu ifade ederken, kazanımlar ve temalar için belirlenen sürelerin yetersiz olduğu, ders içeriklerinin daha somut ve ilgi çekici olması gerektiği, öğretim programının gelişmelere bağlı olarak güncellenmesi gerektiği de belirtilmiştir. Öğretmenlerin bazıları imkânların daha iyi olması gerektiğini ifade ederken, sınıf mevcutlarının fazla olmasının önemli bir sorun olduğunu, 1. sınıf kitaplarında okuma yazmaya geçmeden yazma gerektiren etkinlikler bulunduğunu belirten öğretmenler olmuştur. Öğretmenlerin bir kısmı Hayat Bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterli olduğunu düşünürken, bir kısmı da daha fazla, ilgi çekici ve milli duyguları pekiştirecek etkinliklerin olmasının olumlu olacağı şeklinde fikir belirtmişlerdir. Sonuç olarak öğretmen görüşleri doğrultusunda hayat bilgisi öğretim programının olumlu yanlarının yanında eksikliklerin de bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Hayat bilgisi öğretim programı; öğretmen görüşleri

EVALUATION OF THE APPLIABILITY OF PRIMARY SCHOOL LIFE STUDIES CURRICULUM IN TERMS OF TEACHERS OPINIONS

Abstract

The purpose of this study is to evaluate life studies curriculum in terms of teacher opinions. The sample group of this study consists of 18 primary school teacher who work in Ordu province, Altınordu district. An unconstructed interview method was chosen as one of the qualitative methods. 6 interview questions were asked to the attendants with a face to face interaction. The data gathered was subjected to content analysis which is one of qualitative ones, and the results were categorized in tables. According to the findings reached in this study, although the primary school teachers state that life studies course acquisitions are mostly applicable to the ordinary life, they say the time reserved for acquisitions and themes is inadequate, the course content seems to be far away from attraction, and the curriculum needs to be revised and updated. Although some of the teachers state that the facilities should be better, the others say that the classroom populations are too many and there are activities for the first graders that requires them to write skills which seems as an inaccuracy. Some of the teachers think that there are enough topics related to Kemalism, and others say it is going to be positive to put

¹ Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Turkey, ozturk_talip@hotmail.com

² Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi, Türkiye, oklft@hotmail.com

interesting activities and activities that arouse the national emotions amongst the students. As a consequence, the primary school teachers think that the life studies curriculum have the positive traits besides its deficits.

Keywords: Life studies curriculum, teachers' opinions

Giriş

İlköğretimin amacı, çocukları hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır. Bu amaca ulaşmada "Hayat Bilgisi" dersinin önemi büyüktür. Eğitimin en önemli ereği; çocuğun yaşadığı doğal ve toplumsal çevresine uyumunu sağlamaktır (Özdemir, 1998: 1). Kellner (2002), eğitimin her yerde kişinin hayatını geliştiren beceriler ve yetenekler kazandırarak daha iyi bir toplum ve daha uygar bir dünya yaratabileceğini belirtmiştir. İlköğretimde Hayat Bilgisi, Türkçe, Matematik gibi dersler öğretimin temelini oluşturur. Hayat Bilgisi kapsam olarak Türkçe, Matematik, Resim, Müzik, Beden Eğitimi dersleriyle iç içedir (Güleryüz, 2008: 13). Hayat Bilgisi dersi çocuğun niçini ve nasıl araştırdığı, karşılaştırma yaptığı, hükümler verdiği ve bir gözlem ve araştırma dersi olduğu gibi aynı zamanda çocuğun günlük hayatta kullanacağı pratik bilgileri de kazandığı bir derstir. Bu nedenle ders ilköğretimin 1., 2. ve 3. sınıflarında mihver yani merkez derstir ve bu sınıflarda diğer dersler Hayat Bilgisi ile ilişkilendirilerek işlenir. Ayrıca bu dersin kapsamına belirtilen sınıflardaki diğer ders ve programlar da belli ölçüde girer. Bu bakımdan Hayat Bilgisi dersi diğer ders ve programlarla bir bütünlük içinde ele alınan ders karakteri de kazanmaktadır (Ocak ve Beydoğan, 2003:8).

Hayat bilgisi dersi; çocuğun günlük yaşama uyum sağlayabilmesine yardımcı olan, karşılaştığı sorunlara çözüm yolları üretmesinde yol gösteren, yakın ve uzak çevresini tanınmasını, bilinçli bir tüketici ve yurttaş olmasını amaçlayan ve en önemlisi bilimsel düşünme becerisinin edinmesinin temellerini oluşturan derstir. Zira, İnal (2010)'a göre Türkçe, Matematik gibi diğer dersler, çocuğun sosyalleşmesinde Hayat Bilgisi dersi kadar görev üstlenemez. Çünkü okula yeni başlayan ve henüz okuma yazma bilmeyen bir öğrenci bile toplumsal olaylar ve olgular hakkındaki pek çok bilgiyi Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki görseller vasıtasıyla tanıyıp öğrenebilir. Bu bilgilerle çocuk, sosyal hayata dâhil olmaya başlayabilir. Hayat Bilgisi dersi temelinde sosyal bilim ve doğa bilimleri olan çocukların gelişim özelliklerine uygun olacak şekilde hazırlanmış, gündelik yaşama ilişkin bilgiler içeren bir derstir. Bu dersin amacı, günlük yaşamda kullanılacak somut etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin daha etkin bir yaşam sürmelerine yardımcı olmaktır. Aynı zamanda Hayat Bilgisi dersi ilköğretim ikinci kademe derslerinin temelini oluşturması bakımından da önem arz etmektedir (Baysal 2006: 3). Hayat Bilgisi dersi öğrencilere yaşamın çeşitli alanlarıyla ilgili temel bilgi, beceri, deneyim ve tutumlar kazandırmayı amaçladığından, diğer dersler için temel odak oluşturmaktadır. Bunun yanında bireylerin problem çözme, bilimsel, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, toplumsal değerleri özümsemeleriyle toplumsallaşmaları, sağlıklı yaşam ilkeleri ve bilinçli tüketicilik tutum ve davranışlarını kazanma gibi birçok davranış Hayat Bilgisi dersi için kaynak oluşturmaktadır (Özdemir, 2011).

Gestalt psikolojisine göre çocuğun gelişimi bir bütündür (Güngördü, 2001). Çocuk eşya ve olayları bütünü ile görüp, tüm olarak bunları öğrenme eğilimindedir. Bu nedenle çocuğa kazandırılacak bilgi ve becerilerin ayrı ayrı dersler halinde değil, bir bütün olarak ele alınması gerekir. Bu, hayat bilgisi dersi ile gerçekleştirilebilecek bir olgudur. Bunun yanı sıra diğer dersler ile de ilişkiler kurma noktasında Hayat Bilgisi dersi önemli bir konumda yer alır. İlköğretimin bu döneminde yaşamı bir bütün olarak algılayan çocukta genelde tek tek olgu ve olaylar yoktur, bunun için bu dönemde Türk

eğitim sisteminde dersler sosyal ve fen bilgisi olarak ayrılmayarak, hem bunların, hem de sanat, çağdaş düşünce ve değerlerin bir bileşkesi olan Hayat Bilgisi dersi düzenlenmiştir (Sönmez, 1999: 10).

Hayat bilgisi dersi, çocukların eğitim süreciyle, iyi bir insan ve etkin bir yurttaş olması, çevresine etkin ve pozitif bir biçimde uyum sağlaması, çevresinde olan biteni anlamlandırması ve yorumlaması için gerekli olan temel davranışları kazanmasına aracılık eden ilk ders olarak tanımlanmıştır. Genel olarak doğa ve toplum bilimleri alanlarına ilişkin, çağın gerektirdiği en temel bilgi beceri, tutum, düşünce ve değerlerin seçilip örgütlenmesiyle “çocukları yaşama hazırlama ve yaşam bilincini oluşturma” işlevini üstlenmektedir. Bu ders, “öğretimde toplulaştırma” ilkesinden hareketle oluşturulmuş bir derstir (Öztürk ve Dilek 2005: 2). Toplu öğretim sisteminin temeli, derslerin belli üniteler içinde birleştirilerek yapılmasıdır. Herhangi bir olay veya dönem ve nesne hakkında ayrı ayrı dersler tarafından öğrencilere verilecek bilgi ve beceriler, tek bir ünite içinde birleştirilir. Meselâ trafik haftasında bütün derslerde bu konu işlenir; Cumhuriyet Bayramında resim, müzik gibi dersler bile bu konunun daha iyi anlaşılmasına hizmet etmek için bir araya getirilir (Ergün ve Özdaş, 1997).

İlköğretimin 1., 2. ve 3. sınıflarında okutulan Hayat Bilgisi dersinin, ilköğretimin hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir yeri vardır. Hayat bilgisi dersi;

- Çocukların çevredeki doğal ve sosyal hayatı, canlı ve cansız varlıkları incelemelerini ve bu konudaki merak duygularının giderilmesini sağlar.
- Çevredeki doğal ve sosyal hayatın, canlı ve cansız varlıkların, çocukların toplu görme ve kavrama özelliklerine uygun bir halde bütün olarak incelenmesine olanak verir.
- Çocukların, yakın çevresindeki gerçek hayatın içinde yaşayarak hayata hazırlanmasını sağlar.
- Çocuğun içinde yaşadığı ve yakın çevresindeki doğal ve sosyal olayların hayatta olduğu gibi ve bütün olarak incelenmesine yol açtığından öğretimde hayata göreliği ve bütünlüğü sağlar.
- Türkçe, matematik, resim- iş, müzik ve beden eğitimi gibi ifade ve beceri derslerinde yapılacak çalışmalarda birliği sağlar ve toplu öğretimi gerçekleştirir.
- Çocukların yakın çevrelerindeki (okul, ev, aile, mahalle, köy vb.) gerçek hayat içinde yaşayarak, birtakım sorumluluklar alarak ve iş yaparak hayata hazırlanmalarını hayatta kendileri için gerekli temel bilgi, beceri, değer duygusu ve davranışları kazanmalarını sağlar (Güçlü, Yel ve Albayrak, 2001: 42).

Ergün ve Özdaş’a (1997) göre; Hayat Bilgisi dersinin amaçlarından bazıları ise şunlardır:

1. *Yakın çevreyi tanımayla ilgili yetenek ve becerilerinin gelişmesi yönünden:* Çevresinin doğal olaylarını doğru yorumlar, bu olayların etkilerini bilir; doğal güzelliklerini sever; çevreyi tanır ve imkânlarını inceleyerek daha iyi yaşama yollarını öğrenir; günlük olayları, her gün kullandığı eşyayı inceleyerek toplumsal gelişme bilinci kazanır.

2. *Daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirme yönünden:* Beslenme, sağlık ve trafik kurallarını öğrenir; etrafını geliştirip, güzelleştirmeye ve daha üstün bir yaşam seviyesine ulaşmaya çalışır; Tarım, ticaret ve sanayi faaliyetleriyle ilgilenir, ürünleri tanımaya ve çevrede bulunanların üretim yollarını öğrenmeye çalışır. Bu yüzden bu derste deney, gözlem, inceleme gibi öğretim teknikleri uygulanmalıdır. Öğrencilere yaparak, yaşayarak öğrenme fırsatı verilerek yaş ve gelişim seviyelerine uygun olarak öğrenciler gerçek yaşam, eşya ve olaylarla karşılaştırılmalıdır (Ergün ve Özdaş, 1997).

Yaşamla iç içe olan ders içeriği, bireyin edindiği bilgiyi günlük hayatı ile ilişkilendirmesinde kolaylık sağlar.

Karaca'ya (2008) göre bireyin günlük yaşamı ile Hayat Bilgisi dersinin konuları arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Çünkü temele alınan insan, doğa ve toplumdur. Hayat Bilgisindeki çalışmalar ve ele alınan konular, çocukların bilmediği ya da yanlış bildiği şeyleri gerçek yönleriyle tanıyarak ve bunların arasındaki ilişkiyi doğru bir şekilde kavramalarını sağlar. Bu yüzden bazı sorular sorarak, tartışarak gözlem ve deneyler yaparak zihin kabiliyetlerini geliştirecektir. Yine ele alınan konular, çocuklara yurttaşlık ve sosyal gelişimi için eğitimde elverişli ortam hazırlar ve konuların işlenmesi esnasında birçok şeyleri iyi bir şekilde görmekte, duymakta ve anlamaktadırlar. Bu nedenle çocuğun duygusu ve irade eğitimi de kuvvetlendirilmiş olur (Güngördü, 2001:1-2).

Çocukların kendilerini, çevrelerini, içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanan bu ders 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005 ve 2009 ilköğretim programlarında yer almıştır. 2009 Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda insan, biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel yönleriyle bir bütün olarak ve değişimin hem öznesi hem de nesnesi olarak ele alınmıştır. Bu noktadan hareketle "birey", "toplum" ve "doğa" olmak üzere üç ana öğrenme alanı belirlenmiş, değişim de bütün bu öğrenme alanlarını kuşatan daha genel bir boyut olarak düşünülmüştür. Gerçek yaşamda bu öğrenme alanlarının içerikleri ve değişim iç içedir; bunlar sadece eğitim-öğretim amacıyla yapay olarak birbirinden ayrılabilir. Hayat bilgisi dersi için özellikle benimsenen toplu öğretim yaklaşımının da bir gereği olarak, bu öğrenme alanlarını aynı anda kuşatabilen üç tema belirlenmiştir. Programda tema adları; "Okul Heyecanım", "Benim Eşsiz Yuvam" ve "Dün, Bugün, Yarın" olarak kararlaştırılmıştır (MEB, 2009: 11).

Bir eğitim programının başarılı olabilmesi için tüm öğrencilerin programda amaçlanan hedeflere ulaşmış olması gerekir, ancak bu her zaman gerçekleşmeyebilir. Bu nedenle, programın uygulanması sonucunda, yetersiz kalan ya da ters işleyen öğeleri olup olmadığı; varsa aksaklıkların programın hangi öğelerinden kaynaklandığını belirlemek ve gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla programın değerlendirilmesi gerekmektedir (Ornstein and Hunkins, 1988: 325). Bu bağlamda, öğrenciler için son derece önemli olan Hayat Bilgisi dersinin öğretim programı da programın uygulayıcısı öğretmenlere yol gösterici olması sebebiyle önem arz eder. Öğretim programının içeriğinin öğretmenlerce nasıl algılanıp, ne derece uygulanabildiği programın işlevselliği açısından önemlidir. Bu araştırmanın amacını teşkil eden programın uygulayıcısı öğretmenlerin hayat bilgisi öğretim programı hakkındaki görüş ve düşünceleri, programdaki olumlu ve olumsuzlukları belirleme noktasında bir dönüt ifade edecektir. Zira Posner'a göre program değerlendirme, "birey ya da bir grup tarafından programdaki obje, kişi ya da bir takım işlemlerin değeri hakkında karar verme" olarak açıklanmaktadır. Öğretmenlerin program hakkındaki görüşleri programı daha etkin hale getirecek, program geliştirme faaliyetlerinde dikkate alınacak noktalar barındırmaktadır. Konuyla ilgili ülkemizin çeşitli illerinde benzer araştırmalar yapılmıştır (Acat ve Uzunkol, 2007; Küçükahmet, 2005; Tuncer, 2009; Türkyılmaz, 2011; Özçetin, 2000; Özden, 2005). İlgili araştırmalarda hayat bilgisi öğretim programı hakkındaki öğretmen görüşlerini inceleyen nitel çalışmaların fazla olmadığı görülmüştür. Bundan dolayı araştırmanın öğretmenlerle yüz yüze etkileşim şeklinde nitel bir yöntemle yapılması ve çalışma grubunun önceki araştırmalara göre farklı olması, ilgili alanyazına katkı sağlayacak hususlar olacaktır. Bu araştırmayla, çalışmaya katılan öğretmenlerin hayat bilgisi öğretim programı hakkındaki görüş ve düşünceleri, olumlu ya da olumsuz buldukları noktalar ve

programa katkı sunabilecek önerileri bir bütün halinde değerlendirilmiş olacaktır. Araştırmada elde edilen verilerin bundan sonraki çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Küçük gruplardan daha derinlemesine ve daha kapsamlı verilere ulaşmak için nitel örnekleme yöntemleri kullanılır (McMillan ve Schumacher, 2010). Bu doğrultuda bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yapılandırılmamış görüşme tekniği kullanılarak araştırma konusu ile ilgili derinlemesine bilgi edinilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada nitel verilerin toplandığı çalışma evrenini temsil edecek olan örneklemin belirlenmesinde kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, kendisine yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 112). Araştırmanın çalışma grubunu Ordu ili Altınordu ilçesi Vakıfbank İlkokulu ve Merkez İlkokulu'nda 1., 2., 3. sınıflarda görev yapan 18 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Araştırmanın verilerin elde edildiği örneklemdaki öğretmenlerin kişisel özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Özellik	f	%
Cinsiyet		
Kadın	4	22.2
Erkek	14	77.8
Hizmet Süresi		
1-5 yıl	-	-
6-10 yıl	2	11.2
11-15 yıl	1	5.5
16-20 yıl	1	5.5
21 yıl ve üzeri	14	77.8
Okuttukları Sınıf		
1.Sınıf	7	38.9
2.Sınıf	5	27.8
3.Sınıf	6	33.3
Mezuniyet Durumu		
Eğitim Enstitüsü	2	11.2
Eğitim Fakültesi	3	16.6
Tablo 1. Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri (devamı)		
Diğer fakülteler	-	-
Eğitim Yüksek Okulu	9	50.0

Lisans Tamamlama Programı	4	22.2
Yüksek Lisans	-	-
Doktora	-	-
Okuttukları Sınıf Mevcudu		
10-20	2	11.2
20-30	2	11.2
30-40	12	66.4
40 ve üzeri	2	11.2
Hizmet İçi Eğitim Durumu		
Evet	3	16.6
Hayır	15	83.4
Toplam	18	100.0

Görüşmeye katılan öğretmenlerin demografik özellikleri incelendiğinde, öğretmenlerin 4'ünün kadın 18'inin erkek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin hizmet süreleri incelendiğinde 21 yıl ve üzeri 14 öğretmen olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyleri 1. sınıf okutan 7, 2.sınıf okutan 5, 3.sınıf okutan 6 kişidir. Öğretmenlerin mezun oldukları okul türlerine ilişkin bilgilere göre en fazla, eğitim yüksekokulu mezunu olanlar 9 kişidir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıf mevcutlarında 30-40 arası öğrencisi olan 12 öğretmen olduğu belirlenmiştir. Hayat bilgisi ile ilgili hizmet içi eğitim alan öğretmen sayısı 3, almayan 15 kişidir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında öncelikle ilgili literatür taraması yapılarak, konu alanındaki tez, makale, kitap gibi kaynaklardan ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programı ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırmanın verileri nitel araştırma yöntemlerinden yapılandırılmamış görüşme yoluyla toplanmıştır. Görüşme, daha çok sosyal bilimlerde, betimsel ve tarihi araştırmalarda geniş ölçüde kullanılmakla birlikte her alanda kullanılabilir genel bir bilgi toplama yöntemidir (Özguven, 1992: 109).

Görüşme Formunun Hazırlanması ve Uygulanması

Araştırma verilerinin toplanması için yapılandırılmamış görüşme tekniğinin kullanılması belirlendikten sonra araştırmacı tarafından bir görüşme formu geliştirilmiştir. Formun hazırlanmasında alanında uzman kişilerden görüşler alınmış, araştırmanın sorularının araştırmanın amacına hizmet etmesine dikkat edilmiştir. Görüşme formunda, hayat bilgisi öğretim programında bulunan kazanımlara, içerik ve temaya, ölçme değerlendirme ve Atatürkçülük ile ilgili konulara ilişkin 6 soru bulunmaktadır. Çalışma grubundaki öğretmenlere araştırmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verildikten sonra her bir öğretmene ayrı ayrı görüşme soruları yöneltilmiştir. Görüşme soruları bir yönlendirmeye mahal vermeyecek şekilde sunulmuştur. Alınan yanıtlar kategorize edilerek sıralanmış ve bulgular kısmında tartışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, görüşme formundaki soru sırasına göre aşağıda belirtilmiştir.

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Kazanımların Gerçek Yaşama Uyarlanabilirliğine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere *Hayat Bilgisi dersi öğretim programındaki kazanımların gerçek yaşama uyarlanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?* sorusu sorulmuştur. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Kazanımların Gerçek Yaşama Uyarlanabilirliğine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Tema	f	%
Evet uyarlanabilir	9	50.0
Kısmen uyarlanabilir	7	38.8
Hayır uyarlanamaz	2	11.2
Toplam	18	100.0

Öğretmenlerin 9’u kazanımların gerçek yaşama uyarlanabilir olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Olumsuz görüş bildiren öğretmenlerden 2’si kazanımların yeteri kadar somut içerik taşımadıklarını, öğretmenlerin 2’si kazanımların gerçek yaşama uyarlanabilirliğinin çocuğun ve ailesinin sosyoekonomik yapısına göre değişebileceğini, öğretmenlerin 1’i kazanımların yeteri kadar açık ve somut olmadıklarını ifade ederken, bir diğeri kazanımların günlük yaşamla uyarlanabilirliğini artırmak için yöresel öğelere ve görsellere daha çok yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin 2’si kazanımların gerçek yaşama uyarlanabileceğini pek düşünmediklerini ifade etmişlerdir.

Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ile ilgili K1, *Kazanımlar etkinliklerle bir bütün dâhilinde bence yeterlidir. Ancak aile ortamında bu kazanımlar yeterince pekiştirilip desteklenmeyince günlük yaşamda yerini bulamamaktadır* derken K4 *Kazanımlar gerçek yaşama uyarlanabilir özellikte. Ancak daha fazla görsel ve ilgi çekici materyallerle destekli anlatım içerse ve küçük sınıflar için basite indirgense daha olumlu olur diye düşünüyorum.* demiştir. K13, *Hayat bilgisi dersi kazanımları çoğunlukla gerçek yaşamda uygulanabilir kazanımlardır. Ancak bazen çocuğun yaşadığı çevre ve sosyal ortamda bunlar uygulanmıyorsa çocuk bu kazanımları özümsemekte zorlanmaktadır.* Derken K17 de *Kazanımların hayata uyarlanabilmesi için sosyal çevre, aile okul üçgeni çok önemlidir* şeklinde görüş bildirmiştir.

Öğretmenlerin çoğu hayat bilgisi öğretim programındaki kazanımların hayata uyarlanabilirliği konusunda olumlu görüşler bildirirken, bunun yanında çocuğun sosyal çevresinde kazanımların uygulanmayışından doğan sıkıntılar olabildiği, bazı kazanımların sınıf düzeylerinin biraz üzerinde olduğu, bazı kazanımların daha somut içerikler taşıması gerektiği düşüncelerini de belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Öğretim Programında Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere ikinci soru olarak *Hayat Bilgisi öğretim programında uygulamada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?* sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Uygulamada Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Tema	f	%
Ders süreleri yetersiz	4	22.2
Konular somut ve ilgi çekici değil	4	22.2
Sorun yaşamıyorum	2	11.1
Ders ve çalışma sayfaları bir arada değil	2	11.1
Konular sınıf seviyesinin üzerinde	2	11.1
Yeterli araç gereç ve materyal yok	2	11.1
Çocukların hazırbulunuşluğu yetersiz	1	5.6
Sınıf mevcutları fazla	1	5.6
Toplam	18	100.0

Öğretmenlerde 2'si uygulamada herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Diğer öğretmenlerden K2 *Ders sürelerinde uyumsuzluk var*; K 5 *Etkinlikler çok fazla ve süre yetmiyor* derken K6 *Ders ve çalışma etkinliklerinin aynı derste bitirebilecek şekilde ve aynı sayfada olmaması sıkıntı doğuruyor* derken K9, *Konular daha somut ve ilgi çekici bir şekilde belirtilmeli. Yöresel bölgeler dikkate alınarak konulara uyarlanmalı. 1.sınıf öğrencileri ders ve çalışma etkinliği kısımlarının ayrı sayfalarda olmasından dolayı zorluk yaşıyor* demiştir. K11 *Çocukların derse hazır gelmeyişi sıkıntı yaratıyor. Yeterli araç gereç ve materyal olmayınca konular soyut biçimde işleniyor* derken, K 12 *Çocuklar aileleri tarafından yeterli seviyede motive edilmiyor* demiştir. K14, *Çocukların araştırma yapma olanaklarının olmaması ve kısıtlı imkânlar önemli bir sorun* derken K15 *Sınıf mevcutlarının fazla olması öğretmen olarak verdiğimiz emeğin karşılığını yeterince alamamıza neden oluyor. Öğrencilerle birebir ilgilenemiyor ve bazı oyun ve öğretim yöntem-tekniklerine yer veremiyoruz* demiştir. K 16, *Kitaplardaki bazı konular sınıf seviyesinin üzerinde. Bu yaş grubuna uygun olmadığı düşünüyorum* derken K17, *Dersi uygulamada zorluk yaşamıyorum. Sorun olarak çocuğun yeni kazandığı davranışları ilk aşamada değil de sürecin sonuna doğru kazandığını görüyorum. Bu süreçte sürekli tekrarlamak gerekiyor. Özellikle etik değerler, adalet, temizlik, paylaşma gibi değerleri* demiştir. K18 ise *1. Sınıf ders ve kitaplarında öğrenciler okuma yazma öğrenmeden sorulara yazılı olarak cevap vermeleri isteniyor* diye ifade etmiştir.

Öğretmenlerin bir kısmı kazanımların gerçekleştirileceği sürenin yetersiz olduğunu söylerken, bir kısmı ders ve çalışma etkinliklerinin aynı sayfada olarak kolay ulaşılabilir olması gerektiğini ifade etmiş, bazıları da öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin düşük olması, ailede yeteri kadar motive edilmemesini sorun olarak ifade etmiştir. Öğretmenlerin bazıları imkânların daha iyi olması gerektiğini ifade ederken, sınıf mevcutlarının fazla olmasının önemli bir sorun olduğunu, 1.sınıf kitaplarında okuma yazmaya geçmeden yazma gerektiren etkinlikler bulunduğunu belirten öğretmenler olmuştur.

Öğretmenlerin Temaların İçeriği ve Kazanımlar İçin Belirlenen Uygulama Süresinin Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere üçüncü soru olarak *'Sizce temaların içeriği ve kazanımlar için belirlenen uygulama süresi yeterli mi?'* sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Temaların İçeriği ve Kazımlar İçin Belirlenen Sürelere İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Tema	f	%
------	---	---

Süreler yetersiz	10	55.6
Süreler yeterli	7	38.8
Süreler kısmen yeterli	1	5.6
Toplam	18	100.0

Öğretmenlerden 7'si kazanımlar için belirlenen uygulama süresinin yeterli olduğunu ifade etmiştir. Diğer öğretmenlerden K3 *Temaların içeriği fazla ve süre yeterli değil. Kitaplar önceden hazırlandığı için değişen ders saatine uygun hale getirilmemiş. Yeni basımda bu hatanın düzeltileceğini umuyorum* derken, K7 *Süre yetersiz. Temaların içeriğini azaltarak süreyi uzatırsak daha iyi kazanımların daha iyi özümseceğini düşünüyorum* demiştir. K8, *Süreler kesinlikle yetersiz 3. sınıflarda Fen Bilimleri dersi de olduğundan Hayat Bilgisi dersinin saati azaltılmış. Dolayısıyla konulara önerilen saat uymuyor* derken, K9 *Temanın işleniş sonunda yeterli dönüt almıyorum. Süre buna göre ayarlanabilir* demiştir. K10, *40 dakikalık ders saatinde dikkati çekme, hatırlatma, öğrenci görüşü alma* derken *öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikleri uygulama kısmına süre yetmiyor* derken K13 *Süre öğretim için yeterli ancak davranışların ve kazanımların kontrolü açısından yetersiz* diye görüş bildirmiştir.

Öğretmenlerin bir kısmı temaların içeriğinin ve kazanımların uygulama süresinin yeterli olduğunu düşünürken bazıları temaların içeriğinin azaltılabileceğini, sürelerin kazanımları özümsetmede yetersiz olduğunu, bazı temaların değişen ders saatlerine uygun olmadığını ifade etmişlerdir.

Hayat Bilgisi Dersinde Ölçme Değerlendirme İçin Kullanılan Yöntemlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere dördüncü soru olarak *Hayat Bilgisi dersinde ölçme değerlendirme için hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?* sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Ölçme Değerlendirme İçin Kullanılan Yöntemlere İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Tema	f	%
Soru- cevap	9	50.0
Gözlem ve değerlendirme formları	4	22.2
Çoktan Seçmeli Sorular	2	11.1
Açık Uçlu Sorular	1	5.6
Doğru yanlış etkinlikleri	1	5.6
Grup değerlendirme	1	5.6
Toplam	18	100.0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 50'si soru cevap, % 22.2'si gözlem ve değerlendirme formlarını kullandıklarını belirtmişlerdir. K3 *Gelişim ve gözlem formlarını kullanıyorum* derken K6, *Soru-cevap, davranış değişikliği ve kazanım izleme, gözlem, öz değerlendirme formları, akran değerlendirme formları* demiştir. K7 *Soru-cevap ve anlatma yöntemiyle değerlendiriyorum* derken, K8, *Soru-cevap, örnek olay, drama, çoktan seçmeli sorularla değerlendirme yöntemlerini kullanıyorum* demiştir. K11 *Soru- cevap ve çoktan seçmeli sorularla değerlendiriyorum*; K14, *Eksik cümle tamamlama, boşluk doldurma, açık uçlu sorular sorma, doğru yanlış etkinlikleriyle değerlendirme yapıyorum*; K16 *Çocukların davranışlarını değerlendirme olarak gözlemliyorum* şeklinde görüş belirtmiştir. K17, *Grup çalışması, soru-cevap, beyin fırtınası*

yaptırıyorum derken, K18 Sözlü sunum ve öz değerlendirme, gözlem formlarını kullanıyorum şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Öğretmenlerin çoğunun değerlendirme yöntemi olarak soru-cevap, öz değerlendirme ve gözlem formlarını kullandıkları görülmüştür. Bazı öğretmenlerin öğretim yöntem teknikleriyle değerlendirme yöntemlerini karıştırdıkları görülmüştür.

Hayat Bilgisi Öğretim Programında Atatürkçülük ile İlgili Konuların Yeterliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere beşinci soru olarak *Hayat Bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliği hakkında görüşleriniz nelerdir?* sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Atatürkçülük ile İlgili Konuların Yeterliğine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Tema	f	%
Evet yeterli	9	50.0
Kısmen yeterli	6	33.3
Hayır yetersiz	3	16.7
Toplam	18	100.0

Öğretmenlerden 9'u Hayat Bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterli olduğunu belirtmiştir. Diğer öğretmenlerden K1, *Yeterli olmadığı kanısındayım. Sadece tema olarak yer verilmekte. Fakat yıl boyunca temalarda Atatürk ile ilgili örnek metinler daha fazla yer almalı. Ayrıca metinler öğrenciyi güdülemeli ve motive etmeli* derken K6 *Atatürk ile ilgili konular daha zengin materyallerle desteklenmeli; K10 Yeterli ya da yetersizden ziyade konuları ilgi çekici ve somut kılmak gerekiyor* şeklinde görüş belirtmiştir. K12, *Sadece milli bayramlar ve Atatürk'ün ölüm yıldönümünde metin veriliyor. Daha fazla konu verilirse milli duyguların pekiştirilmesine katkı sağlayacağını düşünüyorum* derken, K18, *Atatürk'ü bir veya iki saatte anlatmamız mümkün değil. Daha fazla yer verilmesi daha uygun olacaktır* demiştir.

Öğretmenlerin bir kısmı Hayat Bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterli olduğunu düşünürken, bir kısmı da daha fazla, ilgi çekici ve milli duyguları pekiştirecek etkinliklerin olmasının olumlu olacağı şeklinde fikir belirtmişlerdir.

Hayat Bilgisi Öğretim Programına Olumlu Katkı Sağlayacak Önerilere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere altıncı soru olarak *Hayat Bilgisi öğretim programında olumlu katkı sağlayacak önerileriniz nelerdir?* sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 7'de gösterilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 3'ü ders içerikleri güncellenmesi gerektiğini, 3'ü kazanım sürelerinin gözden geçirilmesi gerektiğini, 3'ü içeriğim çevresel şartlara uygun olması gerektiğini ve yine 3'ü konuların somut ve ilgi çekici olması gerektiğini belirtmişlerdir. K3, *Program çevre koşullarına uygulanabilir olmalı. Yapararak yaşayarak öğrenme ortamları yaratılmalı; K4 Konuların içeriği*

ve kazanımlar günlük yaşama uymalı. Daha somut konu ve olayların öne alınması gerekir. Ders araç gereçleri, donanım ve materyallerinin hazırlanmasında okullarda yeterli olanakların sağlanması gerekir. Kitapların dizaynı daha ilgi çekici olabilir derken, K8, Bilgiler çocukların seviyesine uygun olarak güncellenmeli; K10 Çevre şartları ve bölgesel faktörlere göre program hazırlanırsa daha verimli olur demiştir. K11, Öğrenci davranışları ile ilgili ailelere panel verilmeli. Olumsuz davranışlara yaptırımlar artırılmalı. Öğrenci aile okul ortamı desteklenmeli ve program bu çerçevede hazırlanmalı; K12, Görsellerle desteklenen ölçeklere daha fazla yer verilmeli; K13, Görseller ve konuların tamamı yöresel ve bölgesel ürün ve özellikleri içermeli. Konuları destekleyen çizgi film, slayt, teknolojik materyallerden daha fazla yararlanılmalı derken K14, Oyunla öğretim anlayışıyla, eğlenerek öğrenme ortamı sağlayacak etkinliklere daha sık yer verilmeli. Ders ve öğrenci kitapları interaktif ortamda ilgi çekici ve içerik olarak daha zengin ve güncel öğelerle donatılmalı şeklinde görüş belirtmiştir. K15, Bazı konularda araştırmaya yönelik aşamalı yönergeler olmalı; K16, İçerik sıralaması ders saatlerine uygun tekrar gözden geçirilmeli K17, Materyal geliştirme konusunda farklı teknikler geliştirilmeli. Araç gereç kullanımında ağırlık verilmeli derken K18, Çocukların ilgilerini çekebilecek değişik konular kitaplara eklenmeli. Bazı çocuk dergilerindeki bilimle ilgili etkinlikler daha fazla yer almalı. Konuların tekdüzeliği çocukları sıkıyor şeklinde görüş belirtmiştir.

Tablo 7. Programa Olumlu Katkı Sağlayacak Önerilere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Tema	f	%
Ders içerikleri güncellenmeli	3	16.7
Kazanım süreleri gözden geçirilmeli	3	16.7
İçerik çevresel şartlara uygun uygun olmalı	3	16.7
Konular somut ve ilgi çekici olmalı	3	16.7
Aileler program hakkında bilgilendirilmeli	2	11.1
Oyun, film, eğlenceli içerikler sunulmalı	2	11.1
Araç gereç ve materyaller artırılmalı	2	11.1
Toplam	18	100.0

Öğretmenler Hayat Bilgisi öğretim programındaki etkinliklerin çocuklar için daha ilgi çekici, günlük yaşamlarıyla iç içe, bilim ile ilgili konulara daha çok yer veren, ders araç gereç ve materyal kullanımına uygun, daha fazla görsel içerik ve eğlenceli etkinlik içeren bir yapıda hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler; hayat bilgisi dersi öğretim programındaki kazanımların hayata uyarlanabilirliği konusunda genel olarak olumlu görüşler bildirmişlerdir. Bunun yanında çocuğun sosyal çevresinde kazanımların uygulanmamasından doğan sıkıntılar olabildiğini, bazı kazanımların sınıf düzeylerinin biraz üzerinde olduğunu, bazı kazanımların daha somut içerikler taşıması gerektiği düşüncelerini de belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı kazanımların gerçekleştirileceği sürenin yetersiz olduğunu söylerken, bir kısmı ders ve çalışma etkinliklerinin aynı sayfada olarak kolay ulaşılabilir olması gerektiğini ifade etmiş, bazıları da öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin düşük olması, ailede yeteri kadar motive edilmemesini sorun olarak ifade etmiştir. Öğretmenlerin bazıları imkânların daha iyi olması gerektiğini ifade ederken, sınıf

mevcutlarının fazla olmasının önemli bir sorun olduğu belirtilmiştir. 1.sınıf kitaplarında okuma yazmaya geçmeden yazma gerektiren etkinlikler bulunduğunu belirten öğretmenler olmuştur. Öğretmenlerin bir kısmı temaların içeriğinin ve kazanımların uygulama süresinin yeterli olduğunu düşünürken bazıları temaların içeriğinin azaltılabileceğini, sürelerin kazanımları vermede yetersiz olduğunu, bazı temaların değişen ders saatlerine uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçları, konu ile ilgili yapılan diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında yeni bulgulara ulaşıldığı görülmektedir (Acat ve Uzunkol, 2007; Küçükahmet, 2005; Tuncer, 2009; Türkyılmaz, 2011; Özçetin, 2000; Özden, 2005). İlgili araştırmalara bakıldığında genellikle program hakkında genel sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu araştırmada ise programın sınıflar bazındaki eksikliklerine de değinilmiştir. Özellikle, 1. sınıf hayat bilgisi çalışma kitaplarında okuma yazma öğrenilmeden yazma etkinliklerinin bulunması düzeltilmesi gereken bir husus olarak saptanmıştır. Öğretmenlerin bu konu hakkındaki görüşleri diğer araştırmalarda belirtilmemiş bir husus olarak dikkat çekmektedir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin çoğunun değerlendirme yöntemi olarak soru-cevap, öz değerlendirme ve gözlem formlarını kullandıkları görülmüştür. Bazı öğretmenlerin öğretim yöntem teknikleriyle değerlendirme yöntemlerini karıştırdıkları görülmüştür. Özellikle ölçme değerlendirme yöntemlerinde öğretmenlerin kısıtlı bir döngü içinde oldukları görülmüştür. Bu sonuçlar Küçükahmet (2005)'in 2004 Hayat Bilgisi öğretim programını değerlendirdiği araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Araştırmacı programın çoğu yerinde yöntem ve tekniğin karıştırıldığını ve programda yer alan ölçme ve değerlendirmenin programın en zayıf halkasını oluşturduğunu belirtmiştir. Özden (2005), Samsun ilinde yaptığı Yeni Hayat Bilgisi Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Esas Alınarak Değerlendirilmesi çalışmasında öğretmenlerin programda en çok zorlandıkları bölümün ölçme değerlendirme olduğunu belirtmiştir. Özçetin (2000)'de 1998 hayat bilgisi öğretim programını 3. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre incelemiş ve programın değerlendirme boyutuyla yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre 2009 Hayat Bilgisi öğretim programında da öğretim yöntem ve teknikleri öğretmenlere yeterince benimsetilememiş ve ölçme değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgilendirme sağlanamamıştır. Dolayısıyla ölçme değerlendirme boyutundaki sorunun programların güncellenmesine rağmen devam ettiği görülmektedir. Öğretmenlerin bir kısmı Hayat Bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterli olduğunu düşünürken, bir kısmı da daha fazla, ilgi çekici ve milli duyguları pekiştirecek etkinliklerin olmasının olumlu olacağı şeklinde fikir belirtmişlerdir. Atatürkçülük konularıyla ilgili görüşlerin diğer araştırmalarda fazla yer almadığı görülmüş, araştırmada bu konudaki görüşlerin alınmasının alandaki araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bunun yanında araştırma sonuçlarına göre öğretmenler Hayat Bilgisi öğretim programındaki etkinliklerin çocuklar için daha ilgi çekici, günlük yaşamlarıyla iç içe, bilim ile ilgili konulara daha çok yer veren, ders araç gereç ve materyal kullanımına uygun, daha fazla görsel içerik ve eğlenceli etkinlik içeren bir yapıda hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırma sonuçları farklı gruplarla yapılan çalışmalarla bazı konularda benzerlikler de göstermektedir. Uğur (2006)'un Uşak ilinde yaptığı çalışmada hayat bilgisi dersi öğretim programıyla ilgili öğretmen görüşleri incelenmiş, sonuç olarak öğretmenlerin program hakkında olumlu görüşler belirtmeler de programın gelişmelere bağlı olarak sürekli güncellenmesi gerektiğini de ifade etmişlerdir. Acat ve Uzunkol (2007), Eskişehir ilinde hayat bilgisi öğretim programı hakkında öğretmen görüşlerini incelemiş ve sonuç olarak kaynak sıkıntısı, kalabalık sınıf mevcutları ve süre yetersizliği gibi olumsuzlukları saptamışlardır. Türkyılmaz (2011), Balıkesir ilinde yaptığı

hayat bilgisi programı hakkındaki öğretmen görüşleri incelemesi sonucunda kazanımlar için sürenin yeterli olmaması, içeriklerin öğrencilerin ilgisini çekmemesi gibi sorunlara değinmiştir. Tuncer (2009), Aydın ilinde yaptığı araştırmada tema sürelerinin işgünüyle uyuşmadığı, bazı konuların öğrenciler için soyut kaldığı, araç gereçlerin yetersiz olduğu sonuçlarına ulaşmaktadır. Bu araştırmada da programın güncellenmesi gerektiği, kaynak sıkıntısının olması, kalabalık sınıfların performansı olumsuz etkilemesi, kazanım sürelerinin yetersiz olması, soyut içeriklerin çokça bulunması gibi olumsuzluklar saptanmıştır.

Sonuç olarak hayat bilgisi dersi öğretim programı olumlu yanlarının yanında eksiklikler de taşımaktadır. Konu hakkında yapılan araştırma sonuçları da dikkate alınarak olumsuzlukların gözden geçirilip programın güncellenerek uygulanması ile öğretim programından elde edilen verimin artırılabilceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunun Hayat Bilgisi öğretim programıyla ilgili hizmet içi eğitim almamış olması göz önünde bulundurularak programın daha doğru anlaşılabilir ve uygulanabilirliği için konuyla ilgili öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programı uygulanabilir.
- Hayat bilgisi öğretim programının uygulanabilirliği hakkındaki problemlere yönelik uygulayıcı görüşlerinin eğitim planlayıcıları tarafından dikkate alınması önerilmektedir.

Kaynakça

- Acat, M.B. ve Uzunkol, E.D. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim Programlarındaki Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşleri*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Kış-2010 C.9 S.31 (001-027), URL: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000068288/5000063351>
- Albayrak, F. (2001). *Hayat Bilgisi Dersinin Öğretimi ve İçerik*. (Editör: Küçükahmet, L.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baysal, N. Z. (2006). *Hayat Bilgisi: Toplumsal ve Doğal Yaşama Bütüncül Bir Bakış`*. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*, (1. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ergün, M., Özdaş, A. (1997). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Kaya Matbaacılık.
- Güçlü, N. (2001). *Hayat Bilgisi Ders Kitabının Tasarımı*. (Editör: Küçükahmet, L.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hayat Bilgisi 1-3*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gülyüz, H. (2008). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Programı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Güngördü, E. (2001). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İnal, F. Nazmiye. (2010). *İlköğretim 3.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi: Konya.
- Karaca, N. H. (2008). *İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının 2005 Hayat Bilgisi Ders Programında Yer Alan Becerileri Uygunluk Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İli Örnekleme)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyon.
- Kellner, D. (2002). *Theorizing globalization, Sociological Theory*.20 (3), 285-305.
- Küçükahmet, L. (2005). "2004 Hayat Bilgisi Programının Değerlendirilmesi". Eğitimde Yansımalar VII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu. Erciyes Üniversitesi: Kayseri.
- McMillan, H. J. and Schumacher, S. (2010). *Research in education*. Pearson Education: Boston, USA.
- MEB. (2009). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1. 2. 3. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Ocak, G. ve Beydoğan, Ö. (2003). *İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi İçerik Standartlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Bazı Değişkenler Açısından Yeterlilik Düzeyi (Standart Belirleme-Erzurum Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimi Anabilim Dalı: Erzurum.
- Ornstein, A.C. and F. B. Hunkins (1988). *Curriculum: Foundations, Principles and Issues*. Prentice Hall, Englewood Cliffs: New Jersey.
- Özçetin, A. (2000). *1998 İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. OnSekiz Mart Üniversitesi: Çanakkale.
- Özdemir, M. (1998). *Hayat Bilgisi Öğrenme ve Öğretme Etkinlikleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özdemir, S, M. (2011). *Hayat Bilgisi Ders Programının Değerlendirilmesi*. (Editör: Küçükahmet, L.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu* (ss. 248- 267). İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özden, Y. (2005). *2004 Yeni Hayat Bilgisi Programının Öğretmen Görüşleri Esas Alınarak Değerlendirilmesi (Samsun İli Örneği)*, Eğitimde Yansımalar VII, Yeni İlköğretim Programının Değerlendirilmesi Sempozyumu, 14-16 Kasım 2005, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Kayseri, ss 440-445, Tekişik Eğitim Araştırma Vakfı Yayınları: Ankara.
- Özguven, İ.E. (1992). *Görüşme İlke ve Teknikleri*. İkinci baskı. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Posner, J. G. (1995). *Analyzing The Curriculum*. Third Edition. The McGraw Hill Companies.
- Sönmez, V. (1999). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Tuncer, Ö. (2009). *İlköğretim 3.Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.
- Türkyılmaz, A. (2011). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi (Balıkesir İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Balıkesir.
- Uğur, T. (2006). *2005 İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Uşak İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyon.
- Yel, S. (2001). *Hayat Bilgisi Dersinin Öğretimi ve İçerik*. (Editör: Küçükahmet, L.).*Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hayat Bilgisi 1-3*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Ek 1. Öğretmen Görüşlerine Anketi**Değerli Meslektaşlarım;**

Bu anket, hayat bilgisi dersi öğretim programıyla ilgili öğretmen görüşleri kapsamında hazırlanmıştır. Programın uygulayıcısı siz değerli öğretmenlerin görüşleri son derece önemlidir. Lütfen ilgili kutucukları (x) ile işaretleyerek soruları yanıtlayınız.

1. Cinsiyetiniz:

Kadın Erkek

2. Öğretmenlik mesleğindeki hizmet süreniz:

1-5 Yıl 6-10 Yıl 11-15 Yıl

15-20 Yıl 20 yıl ve üzeri

3. Kaçınıcı sınıfı okutmaktasınız?

1. sınıf 2. sınıf 3. sınıf

4. En son bitirdiğiniz yükseköğretim kurumu:

Eğitim Enstitüsü Eğitim Fakültesi

Diğer fakülteler Eğitim Yüksek Okulu

Lisans Tamamlama Programı Yüksek Lisans

Doktora

5. Sınıfınızdaki ortalama öğrenci sayısı kaçtır?

10-20 20-30

30-40 40 ve üzeri

6. Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ile ilgili hizmet içi eğitim aldınız mı?

Evet Hayır

EK 2. Görüşme Soruları

1. Hayat bilgisi dersi öğretim programındaki kazanımların gerçek yaşama uyarlanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

.....
.....
.....
.....

2. Hayat bilgisi öğretim programında uygulamada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

.....
.....
.....
.....

3. Sizce temaların içeriği ve kazanımlar için belirlenen uygulama süresi yeterli mi? Gerekçeleriyle açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

4. Hayat bilgisi dersinde ölçme değerlendirme için hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?

.....
.....
.....
.....

5. Hayat bilgisi öğretim programında Atatürkçülük ile ilgili konuların yeterliği hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

.....
.....
.....
.....

6. Hayat bilgisi öğretim programına olumlu katkı sağlayabilecek önerileriniz nelerdir?

.....
.....
.....
.....